

99 . SOHBET

Günümüzde Bir Sosyalleşme Serüveni: Sosyal Medya ve Fıkhi

İçinde yaşadığımız çağ, bilhassa teknik gelişmelerin de süratle geliştiği ve yaygınlaştığı bir dönemi kapsamaktadır. Bu teknik gelişmelerden birisi de bu gün neredeyse hepimizi esir alan sanal alem dediğimiz elektronik ortamlar ve bu ortamlarda gelişen insani ilişkiler konusudur.

Bu gün adına sanal alem dediğimiz haberleşme sistemleri vardır. Yazışmalar, resim göndermeler, canlı bir şekilde anında görüntü eşliğinde konuşmalar alabildiğince yayılmış bulunmaktadır. O kadar gelişmiş bir teknolojik imkâna ulaşıldı ki, bir nesnenin yanında bulunulsa belki görülemeyecek ve fark edilemeyecek kadar en ince detaylar bu sanal alemde daha güçlü bir şekilde tanınabiliyor. Karşıda bulunan obje çok rahat bir şekilde teşhis edilebiliyor. Ancak adı üstünde sanal olduğu için de zaman zaman karşıdan görülen şey, sahte bir görüntü olabiliyor ve var ve gerçek olduğu zannedilen bir manzaranın yerine tamamen sahte ve asılsız bir şeyle karşılaşılabiliyor. Fakat bu sanal alemde görülen karşıdaki varlık canlı imiş gibi, seyreden ve konuşan kişiyi her şeyi ile etkisi altına alabiliyor.

Teknolojinin vermiş olduğu bu imkanla adına internet denilen bir ortamda, yazılı, sözlü ve görüntülü bir şekilde karşılıklı haberleşme ve konuşmanın adına da chatleşme deniyor.

Elbette teknik gelişmeler insanlığın yararına kullanıldığı sürece ona bütünü ile karşı olmak doğru olmaz. Ancak zararlı olduğu sürece de savunmak doğru değildir. İnternet görüşmeleri faydalı, iyi, güzel ve doğru hedef ve alanlarda kullanıldığı sürece son derece faydalı bir nimettir. Ancak kullanmasını bilmeyenler için tam bir felaket olabiliyor. İnsan ilişkileri çerçevesinde sanal alemde görüşme ve konuşmaların hükümleri konusunda ifade edilebilecek hususları şöylece ifade etmek mümkündür. Elbette bu hükümler aynı zamanda problem olabilecek ve çözüm bekleyen hususlardır.

Yabancı, evlenmeleri haram olmayan ve birbirini hiç tanımayan bir erkekle kadının bir şey sorma, bilgi alma, fetva isteme, alış veriş yapma ve benzeri mutat şeyler için telefon veya internet görüşmesi yapmasında bir sakınca bulunmaz. Çünkü bunların hemen tamamı insani ihtiyaçlardır ve yok saymak mümkün değildir.

Ancak günümüzde chatleşme yolu ile, sırf yarenlik etmek, hoşça vakit geçirmek, hatta kendine bir eş bulmak amacıyla yapılan, özellikle görüntülü internet görüşmeleri çoğu zaman her iki tarafa da zarar veriyor, ahlâkî bozulmalara sebebiyet veriyor. Öyle ki bazen bu görüşmeler, evli olan bir erkek veya kadın tarafından yapılıyor. Bunun neticesinde de kısa süre sonra ailevi sarsıntı geçirmesine ve boşanmaya kadar giden anlaşmazlıklara yol açıyor. Böyle görüşmelerin evler yıkan büyük bir fitne olduğu şüphesizdir. Halbuki çirkinliklerin yapılmasını geçtik, yaklaşılması bile caiz değildir. Şu ayetler buna işaret buyurmaktadır:

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

“De ki: “Rabbim, sadece fuhşiyatı, onun açık ve gizli olanını, günahları, haksız yere isyanı, haklarında hiç bir delil indirmedığı şeyleri Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi yasaklamıştır”.¹

Bekâr erkek ve kızların görüşmeleri ise yarenlik yapmak ve hoşça vakit geçirmek içinse, ahlâkî aşınmaya, belki çirkin tekliflerin yapılmasına yol açar. Böyle bir görüşme iyi niyetle ve eş bulmak için bile olsa, bu da meçhulde bir arayış olarak aldanmalara, hatta aile facialarına yol açar. Hattı zatında sağlıklı ve iyi bir evlilik yapmak isteyen bir erkek veya kadın bu yola girmez. Uzun süre internette görüşüp, aylar veya yıllar sonra yüz yüze geldiklerinde hayal kırıklığına uğrayan ve aile dramları yaşayan gençlerin haberleri basın ve yayın dünyasında zaman zaman görülen bir gerçektir.

Bu iki çizgi arasında bir noktada sanal alemdeki konuşmaların ve görüşmelerin hükmüne ulaşmak, oluşabilecek sorunlara çare bulmak mümkündür.

İnternet görüşmeleri mahremlerin (birbirleriyle evlenmeleri câiz olmayan karşı cinsten kişilerin) ve namahremlerin (birbirleriyle evlenmeleri câiz olan karşı cinsten kişilerin) durumuna göre hüküm alır. Mahremlerin chatleşmesinde İslâm'a muhalefet yoktur; dolayısıyla bu câizdir. Buna rağmen teknik imkânlar, telefonda ve internet ortamlarında konuşulan ve yazılan her şeyi kayıt altına alıyor ve sır kabilinden olan bir çok şey ortaya saçılıyor. Sırf bu sebepten dolayı yuvalar yıkılıyor. Bu da bu işin salim bir yol olmadığını işaret ediyor.

Namahremlerin chatleşmesine (sanal sohbetine) gelince, neticesi itibariyle büyük çapta haram ve yasak ilişkilere götürmesi nedeniyle haram çizgisine daha yakındır. Zira dinimiz zinayı yasakladığı ve haram saydığı gibi zinaya götüren yolları da tıkamış ve haram saymıştır.

İslâm dini bir hanımın yabancı (namahrem) bir erkeğe karşı teberrücünü yasaklar. Teberruç, en geniş anlamıyla çekici görülmektir. Bir kadının konuşmasıyla, giyimiyle, tavriyle çekici görünmesi hep teberruç sayılmıştır. Cenab-ı Hak Kur'an'ında

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى

“Evlerinizde oturun, eski cahiliye adetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın.”² buyuruyor ve açılıp saçılmayı ve kendini teşhir etmeyi yasaklıyor. Görüntülü görüşmelerde teberrücün nerede ise her çeşidi mevcuttur. Sanaldır, hakikat değildir, sudaki veya aynadaki akis gibidir, şeklinde düşünmek caiz değildir. Sanal da olsa adeta bir halvet, fitne ve şehvet tehlikesi söz konusudur.³ Peygamber Efendimiz (a.s),

¹ A'raf sûresi, 7:33

² Ahzab, 33:33

³ Haşiyetu İbn Abidin, 9/534

وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَخْلُونَ بِامْرَأَةٍ لَيْسَ مَعَهَا ذُو مَحْرَمٍ مِنْهَا فَإِنَّ تَالِثَهُمَا الشَّيْطَانُ

“Kim Allah’a ve ahiret gününe iman ediyorsa, yanında mahremi olmayan bir kadınla yalnız kalmasın; çünkü böyle bir durumda üçüncüleri şeytandır”⁴ buyurmuş ve yabancı bir kadınla erkeğin halvetini yasaklamıştır.

Usul-ü Fıkıh’ta “Sedd-i Zera’î” diye bir delil vardır ki, buna göre normalde mubah olan bazı ameller, o ameli işleyen kişiyi neticesi itibariyle günaha götürdüğünden dolayı günah sayılırlar. Sedd-i Zera’î delili öyle bir delildir ki, kabaca top yekûn fenalıklara giden yolları kapatarak, yaşama ortamını emniyet altına alır. Bu açıdan baktığımızda zina haram olduğu gibi, kişinin zina yapmasına sebep olabilecek harama bakma, yabancı bir bayanla yalnız kalma, avret yerlerini kapatmama, fitneye sebep olabilecek hal ve tavırlara girme gibi bir kısım fiiller de haram olur. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de “zina yapmayın” yerine

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

“Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayasızlıktır ve çok kötü bir yoldur.”⁵ buyurulması ne kadar manidardır. Yabancı kadın ve erkeğin chatleşmesine bu zaviyeden bakmak gerekir. Çünkü bunların neticesi sanal olmaktan çıkıyor ve gerçek ilişkilere, bir çok zaman da gayr-i meşru ilişkilere müncer olmaktadır.

Bir diğer usul kuralı ise, “Vesileler hangi maksada hizmet ediyorsa onun hükmünü alır.” Bir başka deyişle “Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir.”⁶ kaidesidir.

Buna göre internette gerçekleşen karşılıklı konuşmalardan maksat nedir? Bu tür karşılıklı ilişkilerin varıp dayanacağı nokta neresidir? Acaba hakikaten hayırlı bir işe mi vesile oluyor bu konuşmalar? Yoksa sonu zinayla neticelenecek bir gayeye mi hizmet ediyor? Bilinen odur ki, internet konuşmaları neticesinde genellikle gayr-i meşru ilişkiler yaşanıyor, dolandırıcılıklar ve kandırmalar vuku buluyor, cinayetler işleniyor ve birçok aile yıkılıyor.

İnternet bağlantıları bazen dini anlatmak gibi hayırlı niyetlerle başlıyor; ancak sonuç itibariyle hayırla neticelenmiyor. Bundan dolayıdır ki, internet üzerinden başkalarına din anlatılacaksa, bu hemcinsler arasında olmalıdır. Denilebilir ki, bir bayanın erkeğe ya da bir erkeğin bir bayana dini anlatmasıyla irşad söz konusu olamaz mı? Sonucunda da evlenmeleri mümkün olmaz mı? Bu soruya şu Mecelle kuralları ile cevap verilebilir: “Fesadı def etmek, menfaati celp etmekten daha evladır.”; “Tevehhüme itibar yoktur.” Yani Mevhum müspet netice, gerçekten var olan menfi neticeye tercih edilmez. Genel olarak sonu olumsuz olan, insanı olumsuz duygulara iten diyaloglar, çok nadir rastlanabilecek, iman dairesindeki mutlu bir evlilik ihtimaline bina edilemez. Yaşanan yüzlerce olay ve yıkılan onlarca aile, bu fikri ispat eder.

⁴ Ahmet b. Hanbel, Müsned, H. No: 14124

⁵ İsra, 17:32

⁶ Mecelle, Ali Haydar Şerhi, c. 1. Shf. 28, Baskı Tarihi: 1330

Bütün bu anlatılanlardan sonra şu neticelere varabilir; ders çıkarabiliriz:

1. Kadın ve Erkeklerin sanal ortamda buluşması cismani manada olmasa bile mana itibariyle ihtilatın ve halvetin neticelerine ulaştırma ihtimali yüksek olduğu için uzak durmak en salim yoldur.
2. Gönül eğlendirmeye (cinsel özellikli ya da şehvete yönelik), vakit öldürmeye yönelik, tanışın veya tanımasın her hangi bir yabancı kadın ve erkeğin birbirleri ile chatleşmeleri yukarda sayılan mahzurlar sebebi ile caiz değil ve haramdır.
3. Bir kadın ya da erkek, sanal ortamı, tanışma ortamı olarak kullanır; bunda da amacı aile kurma olursa, sanal ortamdaki görüşmeleri uzatmadan; tek başlarına bulunmadan ve yanlarında birileri ile bulunmakla görüşmelerinde bir sakınca olmaz. Aksi takdirde caiz olmaz.
4. Görüntülü, sesli veya sadece yazılı olarak cinsel özellikli ya da şehvete yönelik sohbetler haramdır.
5. Facebook'ta dürtme yapmak yanlış anlamlara ve neticesi itibariyle iyi olmayan sonuçlara ulaştırmayacaksa mümkün olur. Aksi takdirde caiz olmaz.
6. Evli kadın veya erkeğin eşinin müsaadesi olmadan internete girmesi evlilik kurumunda derin yaraların açılmasına sebep olmakla; ihtilat/halvet kurallarına ters olması ve evlilik kurumunun mahremiyetine hâlel getirmesi sebebiyle caiz olmaz.
7. Evli kadın veya erkek eşinin müsaadesi olmadan Facebook/Twitter gibi bilgilerin ve görüntülerin sosyal paylaşım amaçlı açıklandığı sosyal ağlarda bir sayfa açması yukardaki mahzurlar sebebi ile caiz olmaz.
8. Karı koca birbirlerinin müsaadesiyle facebook gibi bir sayfa açmalarında bir mahzur olmamakla birlikte kendisi, ailesi ve yakın çevresine ait özel resim ve fotoğraf paylaşmaları, mahremiyet sınırlarını çiğnemek anlamına gelir ki bu asla caiz değildir. Çünkü bu tür sosyal ağlarda kişinin kendisi ve ailesi ile ilgili bilgi, resim veya görüntüleri izinli paylaşması; mesela evde ailece yemek yenilirken, erkek karısı, kadın kocası ile veya çocukları ile samimi bir şekilde oturmuş olsalar, ki belki örtünme mecburiyeti bile olmayan bir hâlin resmini çekerek Facebook'a koymak nasıl caiz olabilir?
9. Diğer aile fertleri ya da dostlarının özel resimlerini izinli ya da izinsiz yayınlamak ta aynı hükümdedir.
10. Bir Facebook sayfası sahibi, kendi ailesinden veya arkadaşlarından birisinin Facebook'daki resim veya bilgilerini paylaşması da mahremiyet söz konusu olduğu için yine paylaşması caiz değildir.
11. Bir kişi, bir grup, bir cemaat ya da müessese hakkında, doğru olmayan, ancak doğru olup olmadığından emin olmadığı bir bilginin paylaşılması caiz değildir. Zira Cenab-ı Hak hem bilginin doğruluğunun hem de derinlemesine insanların durumunun araştırılmasını yasaklamıştır.⁷

⁷ Hucurat, 49: 6, 12